Ettekannete lühikokkuvõtted

Andra Kise (Eduards Veidenbaumsi majamuuseum) "Poeet Eduards Veidenbaums – ebatavaline isiksus Läti kirjandusloos"

Eduards Veidenbaums (1867–1892) on läti kirjanduses nii oluline kui ka ebatavaline isiksus. Teda huvitas teadus ning ta ei soovinud saada luuletajaks, kuid sellest hoolimata sai ta esimeseks modernistiks läti luules. Nii Veidenbaums ise kui ka tema luule on enam kui saja aasta jooksul jätnud sügava jälje läti kultuuri. Tema lühike ja traagiline elukäik on inspireerinud mitmeid kirjandusteoseid.
Veidenbaumsiga seotud visuaalseid sümboleid võib leida mitte ainult luuletaja portreedel, vaid ka nüüdisaegsetes kunstiteostes. Võib kindlalt väita, et inimlikud ja universaalsed väärtused, mille eest poeet seisis, on jätkuvalt olulised tänases maailmas, kus esineb ebavõrdsust ja demokraatia proovilepanekut.

Aija Taimina (Läti Ülikooli Raamatukogu) "Ajaloouurijad Johann Christoph Brotze ja Eduard Philipp Körber ning nende piiriülene sõprus“

Johann Christoph Brotze (1742–1823) – Riias tegutsenud õpetaja, silmapaistev ajalooallikate uurija, rändur ja harrastuskunstnik – on väga oluline tegelane Läti ajaloos.
Üks tähtsamaid isikuid Brotze küpses loomeperioodis oli Võnnu koguduse pastor Eduard Philipp Körber (1770–1850) Eestist Tartu lähistelt, kes „pühendas oma vaba aja kodumaa muistse ajaloo oluliste tõendite kogumisele, kunsti ja looduse uurimisele ning muistse Liivimaa ajaloo käsitlemisele.“
Körber koondas oma käsikirjalised materjalid ja joonised kogumikesse, mille võttis hiljem üle Õpetatud Eesti Selts (Estnische Gelehrte Gesellschaft). Körberi kirjeldustes mainitakse korduvalt Brotzet, kelle käsikirjad olid talle eeskujuks. Mõlemat meest ühendas kirg kogumise ja bibliofiilia vastu; nad olid ise õppinud ajaloolased, kes arendasid oma oskusi iseseisvalt nii joonistamise kui ka paleograafia aladel.
Alles 20. sajandi keskpaigaks pöörasid ajaloolased tähelepanu nende kahe uurija koostööle ja panuse hindamisele. 1930. aastatel omandas Körber täpse, kuid kujundliku ja mitmekihilise hüüdnime „Eesti Brotze“. Selles intellektuaalses suhtes oli Körber algataja, samas kui Brotze oli vanem mentor; nende kirjavahetusest kujunes välja omalaadne sõprus vahemaa tagant. 30-aastaselt 1799. aastal alustas Körber Brotzega kirjavahetust ja tegi ettepaneku vahetada teavet oma uurimistulemuste ja jooniste kohta. Selline suhtlus kestis peaaegu 18 aastat.
Hiljuti avastati Tartu Kirjandusmuuseumis taas nende koostöö oluline tõend – Körberi ja Brotze kirjavahetus, mida tuntakse nimetuse all “Antiquarischer Briefwechsel und Handschriften des würdigen Mag. Brotze mit Pastor Körber senior”. Umbes sada aastat kadunuks peetud kogumik saab nüüd taas teadlastele kättesaadavaks.

Aivar Põldvee (Tallinna Ülikool**)** "Vanimad eesti ja läti aabitsad"

Läti ja eesti raamatulugu algas üheskoos 500 aastat tagasi. Esimesed raamatud olid ettelugemiseks, sest eesti ja läti talurahvas ei osanud lugeda. Isegi aabitsad olid varasematel aegadel mõeldud peamiselt ettelugemiseks, nagu on teada 1641. aastal trükitud esimese eestikeelse aabitsa kohta. Ühel hetkel aga avas aabits tee kirjasõna juurde nii, et eesti ja läti raamat kohtus omakeelse lugejaga. See murrang algas 1680. aastatel, kui ühe inimpõlve jooksul rikastus rahvakeelne lugemisvara, pandi alus kooliharidusele ja lugemisoskus levis laialdaselt. Tähtsat rolli mängis neis arengutes Liivimaa ülemsuperintendent Johann Fischer ja tema asutatud kuninglik trükikoda Riias. Selles trükikojas trükkis Johann Georg Wilcken kolmes kohalikus (läti, tartu ja tallinna) rahvakeeles aabitsaid, mille tagalehte kaunistas üks ja sama uhke aabitsakukk. Selle aabitsakuke algupära ulatub Wittenbergi lossikirikusse, kus Martin Luther algatas reformatsiooni.
Läti ja eesti aabitsalugu ei seo aga üksnes ühine algus ja sama aabitsakukk, vaid huvitavaid põimumisi pakub ka aabitsate uurimise lugu. Vanimad läti ja eesti aabitsas leidis 1928. aastal Jānis Zēvers Lundi ülikooli raamatukogust ja teine lätlane Benjamiņš Jēgers leidis 1950. aastatel lisa Hannoverist. Tartus aga avastas baltisaksa ajaloolane Georg von Rauch 1935. aasta paiku vanima seni tuntud lätikeelse aabitsa. Õigupoolest oli see defektne ja dateeringuta trükipoogen, mille teine külg jäi mingil põhjusel trükkimata nii, et poolikust aabitsast sai makulatuur, mida kasutati ühe rootsiaegse Tartu ülikooli arveraamatu (1691) köitematrjalina. Keeleteadlase Paul Ariste soovitusel tõi asjasse selgust Kārlis Draviņš, kes oli aastail 1940–1944 Tartu ülikooli läti keele lektor. Eesti ja läti aabitsalool on teineteisele pakkuda uusi huvitavaid vaatenurki, millest tuleb ettekandes lähemalt juttu.

Jüri Kivimäe (Toronto Ülikooli emeriitprofessor) „Wanradti ja Koelli katekismus 1535. Tagasivaade eestikeelse trükitud raamatu sünniloole.“

Eesti raamatuaastal on tarvis meelde tuletada ja uuesti üle vaadata Wittenbergis 1535. aastal trükitud alamsaksa-eestikeelse luterliku katekismuse lugu. Kui Tallinna linnaarhivaari abi Paul Johansen avaldas 1927. aastal teated eestikeelsest trükitud raamatust, siis 1929. aastal leidis Hellmuth Weiss selle trükise neliteist fragmenti, sealhulgas impressumi katkendi, mis kinnitab, et raamatu trükkis Wittenbergis Hans Lufft 25. augustil 1535. aastal. Eesti vanema kultuuriloo jaoks erakordne avastus pakkus suurt uurimishuvi keeleteadlastele ja ajaloolastele. 1935. aastal tähistati Eestis esimest raamatuaastat, mille ajendas eestikeelse trükitud raamatu 400. juubel. Trükis ilmus katekismuse fragmentide faksiimile väljaanne ühes vastava uurimusega (1935). Veerand sajandi eest ilmus Kaja Altof-Telschow detailne käsitlus katekismuse kohta (2000), misjärel teadlaste huvi raamatu fragmentide vastu on langenud. Ometi on Wanradti ja Koelli katekismuse loos ja ka säilinud fragmentide puhul lahendamata küsimusi, mis vajavad süvitsi uurimist. Martin Lutheri poolt 1517. aastal algatatud kirikureformatsiooni 500. juubeliga seoses

ilmus rahvusvahelises ulatuses arvukalt uusi teaduslikke käsitlusi, mille valgel on vaja aktualiseerida Wanradti ja Koelli kakskeelse katekismuse tähendus Läänemere kultuuriruumis.

Viesturs Zanders (Läti Rahvusraamatukogu vanemteadur) „Eesti ja Läti kirjasõna areng 1920. – 1950. aastatel“

Ettekandes antakse ülevaade Läti ja Eesti raamatutegelaste kontaktidest meie riikide iseseisvuse esimesel perioodil ning järgnevatel aastakümnetel, mil okupatsiooni tõttu arenesid raamatute kirjastamine ja raamatuajaloo uurimine nii Eestis ja Lätis kui ka väljaspool nende riikide piire.
Ettekande teemad:
Riiklike raamatute väljaandmist edendavate poliitikate ühisjooned ja erinevused.
Eesti kirjanduse tõlked Läti raamatuajaloo kontekstis ning üksikisikute roll eesti kirjanduse tutvustamisel (Elīna Zālīte, Leonards Švarcs jt).
Balti kirjastajate ja raamatukoguhoidjate konverentsid ning isiklikud kontaktid (kirjastaja Helmārs Rudzītise kogemused).
Eesti autorite (Friedrich Puksoo, Friedebert Tuglase jt) kirjutised raamatu teemal Läti ajakirjanduses ja nende osalemine Läti kirjastusprojektides (Läti vestlussõnastik 1927–1940).
Teabevahetus ja koostöövõimalused Nõukogude okupatsiooni ajal ja paguluses (Paul Ariste, Kārlis Draviņši jt kogemused).

Margus Konnula „Mida räägib Läti sõjaromaan "Hingetuisk" eestlastele“

Meil on põhjust olla uhked selle üle, et Eesti sõjavägi tegi Vabadussõjas Eesti vaenlastest puhtaks ja tagatipuks vabastasime ka Läti. Aga miks oli Läti võitlusjõud Esimese maailmasõja lõpuks nii segases seisus? Päris palju saab sellest aimu, lugedes 1933-1934 ilmunud läti suurt sõjaromaani Aleksandrs Grīnsi „Hingetuisk“, mis nüüd värskelt ka eestikeelsele lugejale kättesaadav.